Dr. F. Cinek - Dr. A. Němeček

MARIOLOGIE

MCM
OLOMOUC

DE DEO REDEMPTORE - O BOHU VYKUPITELI
ČÁST III.

MARIOLOGIE

I.

MARIOLOGIE - NAUKA O PANĚ MARII

Podle přednášek ThDr. Františka Cinka
upravili roku 1950 olomoučtí bohoslovci

II.

MARIOLOGIE VE SVĚTLE DNEŠNÍ VĚROUKY

ThDr. Antonín Němeček

1991
MATICE CYRILOMETODĚJSKÁ V OLOMOUCI

I.

MARIOLOGIE - O PANNĚ MARII

1. DŮSTOJNOST PANNY MARIE
2. SVATOST PANNY MARIE
3. O SLÁVĚ A PŘÍMLUVĚ PANNY MARIE V NEBI

Ani katolická víra, ani úcta nemohou Pannu Marii oddělit od Krista a jeho díla; počala a porodila Slovo, a proto je zároveň s ním blahoslavena.

Ve věčném úradku Božím byla P. Maria nejtěsněji spojena s osobou Vykupitelovou. Vykupitel měl přijíti na svět jako ostatní lidé, měl se ve všem připodobniti bratřím, aby byl milosrdným Velekněžem. (Žid 4,16) Měl se naroditi z lidské matky.

1. DŮSTOJNOST PANNY MARIE

Panna Maria byla vyvolena, aby zrodila Slovo, podle lidské přirozenosti, aby svým způsobem přispěla k dílu naší spásy. S božským mateřstvím je úzce spojeno tělesné panenství, jímž P. Maria Slovo počala a porodila.

Věta: PANNA MARIA JE PRAVOU A SKUTEČNOU BOHORODIČKOU - MATKOU BOŽÍ.

NESTORIUS: P. Maria je pouze Christotokos, ne Theotokos.
Důsledek bludu, že Kristus měl dvě osoby.

Panna Maria je Bohorodičkou

a) pravou, tj. Kristus jí pouze neprošel, nýbrž přijal od ní tělo;

b) skutečnou, tj. zrodila pravého Boha, ne však podle božské přirozenosti, ale podle lidské.

Každý útok na božské mateřství P. Marie je útokem na centrální nauku křesťanskou o vtělení a vykoupení.

Článek víry (Efes., Cyril Alex., 431): "Nevyznává-li někdo, že Emanuel je pravým Bohem a Panna Maria tedy Bohorodičkou, že totiž porodila vtělené Slovo, budiž z Církve vyobcován."
Apoštolské vyznání: "Narodil se z Marie Panny."

Důk.1) PÍSMO SV.:

V Písmě sv. není výslovné zmínky o tom, že P. Maria je Matkou Boží. Jasně se však praví, že Ježíš Kristus je pravým Bohem a že P. Maria je jeho Matkou.

ALŽBĚTA: "Odkud mi to, že matka Pána mého přichází ke mně?"
Matka Páně je totéž jako Matka Boží. (Luk 1,43) Jména Matky Boží se užívá opisně (parafrasticky) - viz slova andělova (Luk 1,35n).

2) TRADICE:

Sv. Ignác, muč.: "Náš Bůh J. Kristus se zrodil z Marie."

Sv. Hypolit: "Bůh Slovo sestoupil s nebe do svaté Panny, aby se v ní vtělil, a spasil padlého Adama."

Sv. Irenej: "Slovo se narodilo z Marie v lidské přirozenosti."

Sv. Řehoř Naz.: "Kdo Marii za Matku Boží neuznává, budiž od Boha zlořečen."

Název Theotokos pochází asi ze školy alexandrijské (Cyril Alex. + 328).

3) ROZUM:

Podmětem zrození není přirozenost, nýbrž osoba. Žádná žena nemůže být matkou přirozenosti, ale té nebo oné osoby. P. Maria zrodila však božskou osobu - Boha. Proto se musí nazývat Matkou Boží. Poněvadž v Kristu není lidská osoba, nemůže se nazývati ve vlastním smyslu matkou člověka.

1.poznámka: Způsob početí Krista.

Početí popisuje sv. Lukáš i sv. Matouš.

Sv. Lukáš: "Duch svatý sestoupí na tebe a moc Nejvyššího tě zastíní. Proto také to Svaté, co se (z tebe) narodí, bude Syn Boží." (Luk 1,35)

Sv. Matouš: "Josefe, synu Davidův, neboj se přijmouti Marii, svou manželku k sobě; neboť co se v ní počalo, jest z Ducha svatého." (Mat 1,20)

Jedná se tedy o početí panenské, v němž síla Boží, připisovaná Duchu svatému, vykonala to, co obyčejně je způsobeno silou mužského semene; důsledek toho:

a) Kristus nespadal pod zákon dědičného hříchu,

b) Duch svatý, ani svatá Trojice (aktivní princip početí je celá sv. Trojice, přivlastňujeme jej však pouze Duchu sv.) nemohou býti nazývány otcem Kristovým podle těla, neboť vytvoření člověčenství Kristova Duchem svatým nebylo plození.

Ježíš podle božské přirozenosti má pouze věčného Otce, podle lidské má pouze matku Marii. Poněvadž obě přirozenosti přísluší jedné božské osobě, proto není Syn Boží jiný než syn Marie.

2.poznámka: Vznešenost Matky Boží.

Božské mateřství pojímané prostě a abstraktně je milostí danou bez zásluhy (gratia gratis data) a souhrnem milostí toho druhu. Skrze ni získala P. Maria:

a) pokrevenství se Synem Božím. "Caro Christi - caro Mariae" mateřskou autoritu nad Kristem. Měla právo na jeho lásku a úctu; ne však na jeho poslušnost, neboť Kristus pro své hypostatické spojení byl vyšším nežli P. Maria. Proto se mohl osvobodit od její autority, ale nechtěl to: "Byl jim poddán." (Luk 2,51)

b) Zvláštní vztah k Bohu Otci, jehož plodnosti byla jakýmsi způsobem účastna. Proto je právem "milovaná dcera Boha Otce", v níž se mu zalíbila a která jakožto "prvorozená" všechny ostatní přijaté děti Boží převyšuje.

c) Zvláštní vztah k Duchu svatému, jehož se může nazývat nevěstou.

Božské mateřství pojímané k o n k r e t n ě , tj. zároveň s ostatními dary, které je nutně následovaly, je správným obrazem vznešenosti P. Marie. Vyvolení k mateřství Slova bylo pro P. Marii nárokem na milost posvěcující v nejvyšším stupni. Proto božské mateřství konkretně pojímáno zahrnuje v sobě množství milosti posvěcující, které odpovídá tomuto úřadu. Srv. Luk 1,49: "Velikou milost mi prokázal Ten, jenž je Mocný." - Důstojnost, kterou Maria má od Syna a skrze Syna, je tak vznešená a ojedinělá, že mezi tvory nelze si nad ni mysliti vyšší.

Věta: PANNA MARIA BYLA PANNOU (1) PŘED PORODEM,
(2) PŘI PORODU A
(3) PO PORODU.

Dokonalé panenství zahrnuje trojí prvek:

1. panenství těla neboli neporušenosti tělesné,
2. panenství mysli neboli úmyslu vystříhati se všeho, co odporuje čistotě,
3. panenství smyslu neboli svoboda od hnutí tělesné žádostivosti.

Panna Maria měla všechno toto trojí dokonalé panenství.
V naší větě se jedná pouze o tělesném panenství.

Věta se dokazuje:

1. Panna Maria počala svého syna bez muže (panenství před porodem) - ex utero clauso.
2. Panna Maria porodila syna bez porušení panenského znamení (panenství při porodu).
3. Panna Maria po narození Kristově se zdržela styku s mužem, a proto neměla jiných dětí (panenství po porodu).

B l u d y :

1. Panenství před porodem a při porodu popírali ve 2. stol. Ebionité a Kerinthiani. Učili, že Ježíš je synem Josefovým, což činí dnes také racionalisté.

2. Panenství při porodu popíral ve 4. stol. Jovinián (křesť. Epikur) - byl odsouzen synodem v Římě 390 a v Miláně 391.

3. Panenství po porodu popírali ve 4. stol. Helvidius (starokřesť. Luther), Bonnosus a někteří Arabové. Otcové na ně volali: "Claudite ora, impii." - Byli odsouzeni synodem v Římě 390 a v Truláně 692.

Trojí druh panenství je článkem víry. Lateránský koncil 649 za Martina I.: "Nevyznává-li někdo, že Maria, svatá Boží Rodička a vždy Panna počala z Ducha svatého bez semene a že ho zrodila neporušena a že zůstala trvale i po porodu pannou, buď z Církve vyloučen." - staví se mimo Církev.
Symbolum: "Ježíš, jenž se počal z Ducha svatého, narodil se z Marie Panny."

I. P a n e n s t v í p ř e d p o r o d e m

Důk.1) PÍSMO SV. SZ:

Proroctví Izaiášovo: "Ecce Virgo concipiet et pariet filium et vocabitur nomen eius Emmanuel." (Iz 7,14)
V proroctví se jedná buď a) o Kristu a jeho matce, nebo
b) v širším smyslu je třeba rozuměti pannu, tj. mladou ženu, která početím a porodem neztrácí panenství.

a) Je to zřejmé ze jména Emmanuel (s námi Bůh) a ze slov, kterých užívá Izaiáš o synu panny: admirabilis, Deus, fortis. Jsou to jasné narážky na příštího Mesiáše. Plyne to dále z autentického výkladu evangelistů: "To všechno se stalo, aby se naplnilo, co předpověděl Pán slovy proroka: Ejhle Panna počne ..." (Mat 1,22) Konečně nikdo nemůže dokázat, že by se proroctví týkalo někoho jiného (syna Achazova, Izaiášova).

b) V širším smyslu se jedná v proroctví o panně, která počne a porodí. Slova a l m á h se užívá v Písmě sv. jenom o panně ve vlastním smyslu, nikdy o provdané mladé ženě. Je užito dvou participií prés., proto přirozený smysl musí být bezpochyby tento: mladá žena, která počíná a rodí a zůstává při tom pannou (concipiens et pariens). Svatopisec užil členu (ha almáh), aby zdůraznil, že se jedná o určitou pannu, že je jedinou toho druhu.
- Prorok chtěl dát znamení. Avšak panna, která početím a porodem ztrácí panenství, není ničím mimořádným.
- Evangelista svědčí, že proroctví se vyplnilo na P. Marii, která "byla ještě dříve než se sešli v požehnaném stavu z Ducha svatého." (Mat 1,18)

PÍSMO SV. NZ:

Matouš a Lukáš mluví jasně o panenském početí.
Srv. Mat 1,18-25; Luk 1,26-38; 3,23.

2) TRADICE:

Mnoho důkazů podává tradice (Otcové souhlasně vykládají Izaiášovo proroctví) a liturgie (aei parthenos - semper Virgo).
Sv. Ignác muč.: "Pán náš ... vpravdě z Panny zrozený."
Sv. Justin: "Slova, Ejhle Panna počne znamenají, že Panna bez obcování počne; kdyby s kýmkoliv obcovala, již by pannou nebylá." - "Co se zdálo víře nepodobným, ba zcela nemožným, předpověděl Bůh skrze proroka, aby, až se tak stane, nejen nebylo víře na závadu, nýbrž právě proto, že bylo předpověděno, ji posilnilo."
Sv. Epifanius: "Kdo, kdy a ve kterém věku by se odvážil vyslovit jméno Maria a nepřipojil hned k tomu Panna."

N á m i t k a :

Aby evangelisté dokázali, že Kristus je Synem Davidovým, podávají rodokmen Josefův; zdá se tedy, že je synem Josefovým.

Oba evangelisté jasně učí, že se Kristus narodil z Panny Marie. Tím, že uvádějí rodokmen Josefův netvrdí, že Josef byl pravým nebo přirozeným otcem Ježíše Krista.

Kristus se narodil v pravém manželství P. Marie se sv. Josefem. Josef byl proto Ježíšovým otcem, ne však přirozeným, nýbrž zákonitým. A tento vztah stačil k tomu, aby podle tehdejšího způsobu mluvy mohl být Kristus nazván synem Davidovým. Zákonité otcovství bylo u Izraelitů jako i u Řeků a Římanů pokládáno téměř za otcovství přirozené.

II. Panenství při porodu

Důk.1) PÍSMO SV.:

Proroctví Izaiášovo (7,14) mluví o matce Emmanuelově nejen jako o panně, která je v požehnaném stavu, ale která je také rodičkou. Naznačuje to i sv. Lukáš: "Porodila svého prvorozeného syna a položila ho do jeslí." (Luk 2,7)

2) TRADICE:

Ve všech dobách se věřilo, že se Kristus narodil z panny. Spisovatelé 2. stol. to však výslovně neuvádějí. Tertulián a Origenes učí i opak, a to proto, aby obhájili proti dokétům, že Kristus měl skutečné tělo. Jejich názor rozhodně vyvrátil Klement Alex.

Panenský porod z panny byl předobrazem u proroka Ezechiela slovy: "Brána tato bude zavřena a nebude otvírána a muž jí neprojde; neboť Hospodín Bůh izraelský jí prošel a bude zavřená." - Otcové znázorňovali panenský porod různými obrazy: vznikem myšlenky v duši, paprskem, jenž proniká sklem.

3) ROZUM:

Ačkoliv je to hluboké tajemství víry, nepůsobí našemu myšlení obtíží. Bůh jako první příčina všeho stvoření může cokoliv vykonat bezprostředně, bez druhotných příčin ty věci, které jinak dle přirozeného řádu konají stvořené bytosti.

Námitka:

Jak srovnat panenství s porodem, jenž otvírá matčino lůno a tím eo ipso ruší panenství. - Musíme míti na zřeteli, že celý průběh početí a narození není toliko přirozený, nýbrž zázračný a v životě lidského pokolení naprosto ojedinělý. Dá se vysvětlit tím, že duše Kristova od prvního okamžiku spojení požívala blaživého patření, a proto i tělo mělo právo na všechny vlastnosti těl oslavených. Nebylo podrobeno překážkám, které hmota přirozeně klade každému tělu. Viz obdobu při zmrtvýchvstání, kdy prošel Kristus s oslaveným tělem zapečetěným hrobem a později dveřmi večeřadla.

Poznámka: Z neporušenosti při porodu plyne, že Panna Maria porodila bez všech porodních bolestí, jímž jsou podrobeny ostatní matky.

Sv. Jan Damašský: "Narození nepředcházela žádná smyslná rozkoš ani nenásledovala bolest při porodu."

III. P a n e n s t v í p o p o r o d u

Důk.1) PÍSMO SV.:

Slova "Jak se to stane, když muže nepoznávám" vyjadřují slib anebo alespoň pevné rozhodnutí zachovati čistotu. Ani umírající Kristus by neřekl o Janovi "Hle syn tvůj", kdyby P. Maria měla ještě jiné syny.

2) TRADICE:

Svědectví tradice spočívá v tom, že P. Maria byla od nejstarších dob nazývána Pannou (aeiparthenos, semper Virgo). Opačné mínění odmítají Otcové hněvivě jako rouhavé a bezbožné.

3) DŮVODY VHODNOSTI: podle sv. Tomáše

1. pro důstojnost samého Krista. Kristus podle božské přirozenosti je jednorozený Syn Boží. Proto se podle liské přirozenosti slušelo, aby byl jediným synem P. Marie.
2. pro důstojnost Ducha sv. Duch sv., jenž přichystal pro druhou božskou osobu příbytek, nemohl vzhledem ke své nekonečné svatosti připustit, aby jej zaujala ještě jiná osoba lidská.
3. pro důstojnost a svatost Matky Boží. Kdyby měla P. Maria ještě jiné děti, porušila by slib ustavičného panenství. Není myslitelno, že by mohla rozdělit lásku mezi svého syna, v němž viděla Boha, a mezi jiné děti, jimž by dala život.
4. pro důstojnost sv. Josefa. Sv. Josef, jsa poučen o mimořádném vyvolení Marie za Matku Boží, nemohl po ní požadovat později něčeho, co by se této důstojnosti příčilo.

N á m i t k y :

1. Písmo sv. zdánlivě naznačuje, že P. Maria měla později ještě jiné dítky. "Když jeho matka Maria byla zasnoubena Josefovi, ukázalo se, že jest,
   a) ještě dříve než se sešli, v požehnaném stavu z Ducha sv., avšak nepoznal ji dříve,
   b) dokud neporodila svého
   c) prvorozeného syna." (Mat 1,18-25)

Ad a) V době, kdy se Syn Boží vtělil, P. Maria a sv. Josef ještě nebydleli v témže domě. Učinili tak až později. - Synerchomai znamená v koiné uvést do společné domácnosti.

Ad b) Spojka poukazuje na to, co se do určité doby nestalo, ale netvrdí ani nepopírá, že se to stalo později. Evangelista pouze dokazuje, že Kristus byl počat nadpřirozeným způsobem, tj. že není synem Josefovým, a nemá při tom úmyslu mluvit o pozdějším životě P. Marie.

Ad c) Výraz prototokos znamená prvorozence i jednorozence.

2. Písmo sv. mluví o bratřích a sestrách Páně.
   Pojmů bratr a sestra se užívá v Písmě sv. častěji v širším smyslu pro příbuzné nebo známé. Je nápadné, že synem P. Marie je nazýván v Písmě sv. jenom Ježíš. Jména sester Páně Písmo sv. neuvádí, jmenuje však čtyři bratry: Jakub, Josef, Šimon a Juda.

Někteří Otcové je pokládali vlivem apokryfů za syny Josefovy z jeho prvého manželství. Sv. Jeroným tento názor rozhodně odmítá. Problém byl řešen dvěma hlavními domněnkami:

a) První předpokládá, že Kleofáš a Alfeus je jedna a táž osoba. Zmínění "bratři Páně" jsou syny tohoto Alfea (Kleofáše) a oné Marie, která je zvána sestrou matky Páně (Jan 19,25). - Někteří (Hegesipus) se domnívali, že Kleofáš byl bratrem sv. Josefa nebo že Maria, jeho manželka, byla sestrou P. Marie.

b) Druhá popírá, že Kleofáš a Alfeus byla jedna a táž osoba. Podle této domněnky měl sv. Josef bratra Kleofáše a sestru Marii, která měla za manžela Alfea. Šimon a Juda by byli syny Kleofášovými, Jakub a Josef syny Alfeovými.

1. poznámka: Panenský slib P. Marie.

Ze slov "Jak se to stane, když muže nepoznávám" (Luk 1,34) vysvítá, že P. Maria měla pevný úmysl zachovati čistotu. Z toho vyvozovali mnozí Otcové a theologové, že P. Maria učinila slib čistoty. Tak praví sv. Augustin: "To by neřekla, kdyby se předtím nezaslíbila Bohu jako panna." Sv. Tomáš soudí, že P. Maria vyslovila tento slib nejprve ve svém srdci s podmínkou, že se bude líbit Bohu, a pak teprve z vnuknutí Ducha sv. uzavřela manželství se sv. Josefem, o němž věděla, že má tentýž úmysl jako ona. Ještě před zvěstováním oba učinili slib čistoty.

2. poznámka: Manželství Panny Marie se svatým Josefem.

Panna Maria a sv. Josef uzavřeli řádné a platné manželství ještě před zvěstováním. Vyžadovaly toho mnohé důvody: Kristova čest - aby nebyl považován za nemanželského; čest Panny Marie - aby se uvarovala potupy a trestů; náš prospěch - sv. Josef měl dosvědčovat narození Kristovo z Panny.

Sv. Josef jako zákonitý manžel Panny Marie měl podíl na jejích právech a povinnostech ke Kristu, i na osobní důstojnosti jejího mateřství. Sv. Josef byl hlavou sv. Rodiny. Syn Boží odevzdal mu nad sebou moc, kterou mimo Matku žádnému jinému tvoru neudělil. (... Odešel pak s nimi a přišel do Nazareta a poslouchal je). Proto mu náleží také po Matce Boží nejvyšší úcta.

Důstojnost sv. Josefa i jeho velké zásluhy vyplývají nejen z úzkého vztahu k Panně Marii a Synu Božímu, nýbrž i z jeho úkolu. Život sv. Josefa byl velikým řetězem služeb, které prokazoval Spasiteli lidstva od jeho vtělení. Byl jeho živitelem, ochráncem a pěstounem. Jako pěstoun Páně stál zdroji veškeré svatosti blíže než kterýkoli jiný světec. O jeho svatosti svědčí výslovně Písmo sv.; nazývá ho spravedlivým, líčí jeho víru a poslušnost.

Sv. Josef je téměř vždy nazýván snoubencem Panny Marie. Evangelisté užívají pojmu zasnoubení proto, aby nejlépe zdůraznili jeho ustavičné panictví. Tento způsob mluvy přejímají i Otcové a při tom nepopírají pravost jeho manželství.

Věta: BLAHOSLAVENÁ PANNA JE NOVOU EVOU;
JE SPOJENA S KRISTEM V DÍLE SPÁSY, JAKO BYLA KDYSI EVA SPOJENA S ADAMEM PŘI PÁDU.

Panna Maria se neúčastnila naší spásy jenom fyzicky, tj. že zrodila, živila a vychovala Spasitele, ale také morálně svými svobodnými činy. V díle obnovy má takové místo, jaké měla Eva při pádu.

Lidstvo upadlo do hříchu vlastně činem Adamovým, ne Eviným. Eva však k němu spolupracovala svými svobodnými činy (neposlušnost; svedení Adama k tomu, aby jedl). Je proto spolupříčinou našeho pádu (causa occasionalis et dispositiva).

Pannu Marii nazýváme druhou Evou v tom smyslu, že spolupracovala s Kristem při vykoupení lidstva jako Eva při jeho záhubě. Jediným a hlavním naším prostředníkem jest Kristus, jen On mohl za nás přinést dostatečné zadostučinění a zasloužit nám milost. Panna Maria nemohla k zásluhám Kristovým nic přidat. Bůh však chtěl, aby vykoupení bylo podobno pádu. Proto měla Panna Maria spolupracovat nejen jako fyzický nástroj, ale i jako svobodná příčina.

Důk.1) PÍSMO SV.:

V Gen 3,14-15 pravil Bůh hadovi: "Poněvadž jsi to učinil, ... nepřátelství položím mezi tebou a ženou, mezi potomstvem tvým a potomstvem jejím; a ona (ono) rozdrtí tvoji hlavu a ty budeš činiti úklady její patě." (Srv. Luk 1,26-38. 42)

Potomstvo ženy je ono, které zničí svou mocí dílo ďáblovo; je to Kristus, jemuž jedinečně přísluší název "potomstvo ženy".

Slovem žena nelze rozumět Evu, neboť tato nijak zvlášť nevynikala v "nepřátelství proti ďáblu". Není na závadu ani určitý člen (háiššáh), neboť Bůh mohl takto označit nějakou vynikající ženu, dosud neznámou, která však byla v jeho plánech od věčnosti. Není-li touto "ženou" Eva, jedná se pak nutně o tu, která je sama "milostiplná", "požehnaná mezi ženami", kterou budou blahoslavit všechna pokolení.
Proroctví naznačuje dvě věci:
a) hlavní a dokonalou příčinou obnovy nebude žena, ale její potomstvo - o n o rozdrtí ...
b) žena bude však spolupracovat, a to nejen fyzicky, ale i morálně svobodnými činy, neboť nepřátelství mezi ní a ďáblem přísluší jí jako příčině rozumné a svobodné.

2) TRADICE:

Otcové jednomyslně souhlasili v tom, že žena v protoevangeliu je Panna Maria.

Tertulián: "Eva uvěřila hadovi, Maria Gabrielovi. Co jedna vírou způsobila, tato vírou zničila."

Sv. Efrem: " ... skrze Marii jsme přeneseni ze smrti do života."

Sv. Epifanius: "Jako Eva přinesla lidskému pokolení příčinu smrti, skrze níž přišla na svět smrt, tak Maria poskytla příčinu života, skrze níž k nám přišel sám život."

Sv. Jan Zlat.: "Panna, strom a smrt byly symboly naší porážky. Jsou však i symboly našeho vítězství. Místo Evy Maria, místo stromu poznání dobrého a zlého dřevo kříže, místo smrti Adama smrt Kristova."

Poznámka: Mluví se ještě o jiné spolupráci Panny Marie při našem vykoupení. Panna Maria obětovala Bohu Otci svého Syna, když stála pod křížem. Nikdo nepochybuje o tom, že spojila svou vůli s vůlí Kristovou, že se zcela podrobila rozhodnutí Boha Otce. Tato spolupráce však nezvětšila zásluhy Kristovy, nebyla k dokonalé oběti nutná, ale nebyla také neužitečná. Viz 2. vat. koncil - konstituce "Světlo národů", čl.60,61.

2. SVATOST PANNY MARIE

Nejstarší svědkové víry byli zaujati hodností panenského mateřství P. Marie, proto o její svatosti mnoho nepsali. Teprve později se začalo přesněji vysvětlovat to, co Písmo sv. jako v jádře obsahuje. Církvi je totiž zaslíbena pomoc Ducha sv., aby hlouběji prozkoumala a plněji poznala poklad víry. Nikdo jí tedy nemůže vytýkat, že jednoduché vyznání prvních století zušlechtila. (Podobně jako lze vytýkat hochu, že dospěl v muže.)

Věta: SVATOST PANNY MARIE BYLA NEJDOKONALEJŠÍ SVÉHO DRUHU A ÚPLNĚ JEDINEČNÁ.

Svatost svého druhu - tj. mezi stvořenými bytostmi.
Svatost P. Marie se lišila od svatosti Boží a Krista druhem, od svatosti ostatních tvorů jen stupněm. Svatost Kristova byla podstatná a je pramenem svatosti kteréhokoliv člověka, svatost P. Marie, i když dokonalá, byla přece jen případečná, celá závislá na zásluhách Krista. Svatost jedinečná - hodně převyšovala svatost všech lidí.
Věta, i když nebyla nikdy v této formě definována, je jistá.

Důk.1) PÍSMO SV.:

a) V protoevangeliu P. Maria je přirovnána v nepřátelství proti ďáblu Kristu. Tedy aspoň v něčem muselo býti to nepřátelství stejné. Nestejné v tom, že by oba z vlastní moci bojovali proti ďáblu; musí být tedy ta rovnost v dokonalosti (plnosti) toho nepřátelství. Panna Maria svou dokonalou svatostí byla úhlavní nepřítelkyní ďábla, protože jakýkoli hřích je přátelství s ním.
V protoevanteliu jediná P. Maria je přirovnána Kristu v nepřátelství proti ďáblu. Tedy to znamená, že její svatost byla jedinečná.

b) Ze slov anděla: "Zdráva buď, milostiplná! Pán s tebou!" (Luk 1,28)
Ze slov Alžběty, "Naplněné Duchem sv.: "Požehnaná tys mezi ženami a požehnaný plod života tvého!" (Luk 1,42)
Milosti-plná-kecharitomené - je pro P. Marii takřka vlastním jménem. Značí plnou míru milosti. Není zde míněna krása tělesná, ani mateřství Boží, poněvadž slova byla pronesena před početím Slova. Jedná se o milosti a požehnání dané již předtím, aby byl připraven důstojný příbytek pro Boha.

1) Slova vzatá p e r s e - značí jedinečnou hojnost milosti. (Slovesa v řečtině na oo značí nahromadění plnosti.) Slova je užito jako jméno vlastní (antonomasticky), což značí jedinečnou milost. "Pán s tebou" vyjadřuje zvláštní přítomnost a ochranu Boží. "Požehnaná ..." - přednost před ostatními ženami.
2) Slova vzata k o n k r e t n ě - tj. v souvislosti, ještě více dosvědčují jedinečnou plnost milosti. Je žádána o souhlas božského mateřství. Proto jako tato hodnost převyšuje ostatní, tak i milost.

3) Svatí Otcové východní i západní vysvětlují slova pozdravu: P. Maria je sídlem všech božských milostí, poklad všech darů Ducha sv., nevyčerpatelná propast.

Proto, byla-li milost P. Marie taková, nelze pochybovat o dokonalosti a jedinečnosti její svatosti.

2) TRADICE:

Množství svědectví o milosti, čistotě a svatosti P. Marie:

Sv. Hypolit Řím.: "Pán byl bezhříšný, protože jako člověk byl vytvořen z neporušitelného dřeva, tj. z Panny a Ducha sv., uvnitř i zevně jako nejčistším zlatem obložený."
V souvislosti neporušitelnost = bezhříšnost.

Sv. Efrem: "Opravdu, ty Kriste, a Tvá Matka jste jediní po každé stránce svatí. Neboť na Tobě, Pane, není vrásky a na Tvé Matce není poskvrny."

Sv. Epifanius: "Maria po všech stránkách je plna milosti."

Sv. Augustin odpovídá Pelagiovi, podle něhož, mezi některými svatými prostými hříchu byla i P. Maria: "Kromě P. Marie, o které pro důstojnost Páně nechci míti vůbec žádnou zmínku, když je řeč o hříších; odkud však víme, že více milosti k úplnému přemožení každého hříchu bylo uděleno té, která si zasloužila počíti a poroditi toho, který jistě neměl žádného hříchu. Tedy kromě této Panny, kdybychom se zeptali všech světců, přiznali by, že nebyli bez hříchu."

Sv. Tomáš: "P. Maria převyšovala anděly plností milosti, která v ní je větší než v kterémkoli andělu."

Poznámka: Bohovědná mínění o plnosti milosti P. Marie.
Teologové rozlišují: první posvěcení (první vlití milosti) a pozdější přírůstky.

a) Milost je úměrná úkolu, úkol mateřství Božího převažuje jinou důstojnost, proto P. Maria při prvním posvěcení přijala více milosti než jiný člověk nebo anděl.
b) P. Maria pokud žila na zemi, ve svatosti pokračovala. Neměla však dokonalou milost (gratiam consummatam), nepatřila habituelně na Boha. Přírůstek milosti získala ex opere operantis (záslužnými skutky) a ex opere operato (nejvíce při Vtělení, pak při seslání Ducha sv., při přijímání svátostí - Eucharistie).
c) Ctnosti se vlévají a zvětšují spolu s milostí posvěcující, může se tedy P. Maria zvát vzorem všech ctností. Otcové zvlášť chválí její víru, poslušnost, pokoru, spravedlnost, panenskou čistotu atd. V celek shrnul ctnosti P. Marie sv. Ambrož: De virginibus. Sv. Augustin doplnil dokonalým pojednáním o těch ctnostech, které vtiskly jejímu životu zvláštní ráz.
d) Z důstojnosti a plnosti milosti P. Marie možno vyvodit její četné zvláštní výsady. Mají se jí připisovat, a to ve vyšším stupni, všechny dary, směřující k větší svatosti a k dokonalejšímu vyplnění vlastního úkolu, kterých se kdy lidem od Boha dostalo, pokud se u P. Marie dají srovnat se životem na zemi, s jejím ženským pohlavím a postavením jakožto matky Vykupitele, který chtěl spasit svět utrpením a křížem. Nekonala tedy zázraky, neměla moci kněžské, nebyla osvobozena od bolesti a smrti.

Poznámka: P. Maria po celý svůj život byla prosta osobního hříchu.
Toto obecné přesvědčení Církve potvrdil sněm Tridentský. Někteří z Otců připouštěli sice hřích u P. Marie, ale to jako privátní učitelé, aby vysvětlili nesnadnější místa Písma sv. Teologové o P. Marii tvrdí, že nejen nezhřešila, ale že od početí Krista vůbec hřešit nemohla (impeccabilitas). Tato neschopnost hřešit není metafyzická ani fyzická, ale je morální, a plyne z plnosti milosti a zvláštní ochrany Boží.
(Pán s tebou)

Věta: K DOKONALÉ SVATOSTI P. MARIE PATŘÍ PŘEDEVŠÍM, ŽE BYLA POČATA BEZ DĚDIČNÉHO HŘÍCHU

Věta je zvláštní aplikace učení o svatosti P. Marie.
Je to článek víry bulou Ineffabilis Pia IX. z 8. XII. 1854:
"Definimus doctrinam quae tenet,

1. beatam Virginem Mariam in primo instanti suae conceptionis fuisse
2. Singulari Dei omnipotentis gratia et privilegio,
3. intuitu meritorum Christi Jesu, Salvatoris humani generis ob omni originalis culpae labe praeservatam immunem,
4. esse a Deo revelatam, atque idcirco ab omnibus fidelibus firmiter constanterque credendam".

1.a) Jde o početí, jímž byla počata P. Maria svou matkou, ne jímž ona počala Krista.
b) Jde o početí trpné - nejedná se o vinu či zásluhu jejích rodičů, ale zda sama P. Maria při početí měla dědičný hřích.
c) Jde o početí trpné - úplné (conceptio passiva completa), tj. v okamžiku, kdy duše je vdechnuta do těla a začíná existovat nový člověk. Slova "in primo instanti suae conceptionis" vylučují mínění, že P. Maria v okamžiku spojení duše s tělem byla postižena dědičným hříchem a hned nato očištěna. Nebyla totiž od dědičného hříchu očištěna (vykoupení nápravné) jako všichni ostatní, nýbrž uchráněna (vykoupení ochranné). Měla tedy od prvního okamžiku života milost posvěcující.

2. Uchránění od dědičného hříchu je jedinečná výsada, jež P. Marii byla dána bez zásluhy. Kdyby milosrdný Bůh nezabránil, P. Maria byla by stižena dědičným hříchem jako ostatní. Ačkoli nebyla poskvrněna dědičným hříchem, přece mu byla podrobena, habuit debitum contrahendi peccatum originale. Je spor, zda tato povinnost podrobení je vzdálená nebo blízká (debitum remotum či proximum). Obhájci prvního tvrdí, že Bůh P. Marii vyňal již tehdy, kdy stanoveno, že všichni potomci Adamovi budou zatíženi dědičným hříchem, zhřeší-li Adam. Obhájci druhého tvrdí, že Bůh P. Marii nevyňal z tohoto obecného ustanovení, ale teprve v okamžiku početí jí udělil milost a tak ji uchránil aplikace tohoto ustanovení.

3. P. Maria potřebovala vykoupení. Byla vykoupena "intuitu meritorum Christi Jesu, Salvatoris humani generis" (se zřetelem k zásluhám Ježíše Krista), ale vznešenějším způsobem (srv. vysvobození z vězení, nemoci. Někdo byl odsouzen, ale vysvobozen ještě dříve než nastoupil trest; jiný vysvobozen až z vězení.)

4. Podle bully "Ineffabilis" nauka o Neposkvrněném početí P. Marie není jen závěrem teologickým, ale je Bohem zjevená; i když není v pramenech zjevení vyjádřena výslovně, přece je v nich zahrnuta (implicite).

Důk.1) PÍSMO SV.:

Z prokázáného, že žena v protoevangeliu je P. Maria, plyne:
P. Maria je přirovnána ke Kristu v plném a dokonalém nepřátelství s ďáblem. To je možné jen tehdy, byla-li P. Maria úplně bezhříšná, nebyla-li ani okamžik v područí ďábla dědičným hříchem. Je těsná souvislost mezi ženou a jejím potomstvem, mezi Marií a Kristem, a vítězství Kristovo je i vítězstvím P. Marie.

Síla důkazu vzroste, uvážíme-li, že P. Maria je nepřítelkyní ďáblovi jako původci dědičného hříchu. Jak by mohla býti určena k vykonání pomsty nad ďáblem žena, jež sama se stala obětí jeho nástrah?

TRADICE:

Otcové neexplicite, ale implicite velmi zdůrazňují:

1. plnost milosti P. Marie
2. důstojnost Matky Boží
3. P. Maria je nová Eva.

ad 1. Ve výkladu plnosti milosti P. Marie užívají Otcové výrazů nejvznešenějších, vyjadřujících nejvyšší možnou svatost P. Marie: světější nad svaté, čistší nad anděly, Bohu nejpodobnější ... Tyto výrazy vylučují jakoukoliv poskvrnu hříchu, i dědičného. Otcové praví, že P. Maria zachovala čistotu nejen těla, ale i duše.

ad 2. Otcové vzhledem k hodnosti Matky Boží vylučují u P. Marie jakoukoliv poskvrnu.
Sv. Hypolit Řím.: "Kristus jako člověk byl vytvořen z neporušitelného dřeva, tj. z Panny a Ducha sv."; klade P. Marii hned vedle Ducha sv.
Sv. Augustin: "Kromě P. Marie, o které pro důstojnost Páně nechci míti vůbec žádnou zmínku, když se jedná o hříších." Jestliže tedy důstojnost Páně nestrpěla na jeho Matce poskvrny, tedy ani především dědičného hříchu.

Jiné svědectví sv. Augustina je ještě jasnější. Když totiž obhajoval nauku dědičného hříchu, a Julián, přívrženec Pelagiův, mu vytýkal, že tím P. Marii zapisuje ďáblu, tu odpovídá:
"Nezapisujeme Marii ďáblu pro narození ve hříchu dědičném, a to proto, ponévadž narození ve hříchu dědičném je zrušeno znovuzrozením skrze milost (conditio nascendi solvitur gratia renascendi)." Že sv. Augustin učil, že P. Maria je bez dědičného hříchu, připouštějí i nekatolíci (Harnack, Schaff) a činí sv. Augustina zodpovědným za "blud o Neposkvrněném Početí."

ad 3. Přirovnávajíce P. Marii k Evě učí sv. Otcové:
a) P. Maria má místo ne s hříšným pokolením, ale s neposkvrněným Vykupitelem.

Sv. Efrem: říká, že jediný Kristus a P. Maria byli úplně krásní a prosti vší poskvrny.
Sv. Augustin: říká, že jedině P. Maria s Kristem neměla podíl na onom poutu, které uzavřelo lidstvo s ďáblem.

b) Zrození P. Marie bylo jako Evino - bez viny:

Sv. Efrem: "Dvě nevinné, dvě prosté, Maria a Eva, staly se sobě zcela rovnými; potom však jedna stala se příčinou naší smrti, druhá příčinou našeho života."
V tom všem, více či méně jasně, je obsažena neposkvrněnost od dědičného hříchu.

3) ROZUM:

a) P. Maria je matkou Krista-Boha. Proto "se slušelo, aby jako jednorozený Syn v nebesích měl Otce, Serafiny jako třikrát svatého opěvovaného, tak aby měl i matku na zemi, která nikdy nepostrádala lesku svatosti." (Bulla Ineffabilis)

b) P. Maria je nová Eva, která z rozhodnutí Božího měla spolupracovat na díle naší spásy. Proto se slušelo, aby byla úplně vyňata z moci ďábla ta, kterou Bůh vyvolil za spolupracovnici svého Syna ke zničení díla ďáblova.

1. poznámka: Svátek početí Panny Marie a spor, jejž vyvolal v záp. církvi

a) Svátek se začal světit na východě - r. 675 byl jistě v církvi řecké (hymnus Ondřeje z Kréty). Někde byly sice názory nepřesné: např. nečinili rozdíl mezi početím aktivním a pasivním, někde slavili i -fyzické narození P. Marie, přece však je jisto (z homilií a z officia církv.), že slavili početí P. Marie jako čisté, jako svaté.

Z východu se svátek šíří na západ: Do Sicilie a Neapole (již kolem r. 840), do Irska (900), do Anglie (v 11. stol.), Galie a Itálie (12. stol.).

b) Spor vznikl, když sv. Bernard vyčítal v dopise kanovníkům lyonským (1140), že zavedli bez vědomí sv. Stolice svátek Početí Panny Marie, (při tom měl tento veliký mariánský ctitel na zřeteli asi činné početí, které nikdy nemůže být předmětem církevního svátku). Proto pravil v dopise, že toto početí nebylo svaté, že P. Maria byla posvěcena a očištěna ještě před zrozením. Tento svůj výrok podrobuje však mínění církve, bylo-li by jiné.

Též mnozí jiní (sv. Bonaventura, sv. Tomáš) učili, že P. Maria byla stižena při početí dědičným hříchem, ale hned nato po vlití duše do těla byla posvěcena. Proč tak smýšleli? Privilegium P. Marie bylo tehdy špatně předkládáno (očištění těla), špatně vysvětlováno, špatně hájeno (poukazem na soukromá zjevení a apokryfy).

Původní pojem Neposkvrněného Početí zahrnuje dvojí:
1. Originalis puritas - duše P. Marie byla od prvého okamžiku existence svatá.
2. Debitum contrahendi et necessitas redemptionis - P. Maria by musela být zatížena dědičným hříchem, kdyby nebyla ochráněna milostí Vykupitele.

Na východě zdůrazňovali hlavně první bod. Tam totiž jako reakce na nestoriánský blud vznikla velká úcta Panny Marie jako Rodičky Boží.

Na západě pelagiánský blud nutil k obhajobě, že všichni jsou podrobeni dědičnému hříchu. Proto na západě vzniklo zakolísání, jak spojit čistotu P. Marie (Neposkvrněné Početí) s dogmaty o všeobecnosti dědičného hříchu a všeobecné nutnosti spásy. Říkali: "Nebyla-li P. Maria stižena dědičným hříchem, tedy nepotřebovala vykoupení, to ale odporuje dogmatu. Proto připouštěli, že P. Maria byla stižena dědičným hříchem, ale hned na to, ještě před narozením, byla očištěna vlitím milosti (pod vlivem sv. Bernarda a školy pařížské). Přesto však slavili svátek Početí, poněvadž instinktivně, přes různé nejasnosti, o té pravdě byli přesvědčeni.

c) Teprve DUNS SCOTUS (+ 1308) nesnáz rozřešil rozlišením mezi skutečným dědičným hříchem a mezi povinností býti jemu podřízen (inter contractionem labis et debitum contrahendi). Podle něho byla P. Maria podrobena dědičnému hříchu jako všichni ostatní, a proto potřebovala vykoupení. Byla však vykoupena dokonalejším způsobem než ostatní lidé: Bůh totiž Matku svého Syna od poskvrny dědičného hříchu ochránit mohl, slušelo se to, a proto tak učinil (potuit, decuit, fecit). Dříve (ne časově, nýbrž jen pomyslně) než měla být P. Maria stižena dědičným hříchem, byla posvěcena vlitím milosti. Okamžik vdechnutí duše a vlití milosti možno rozlišit jen pomyslně, ne skutečně. Jsou tedy tímto duchaplným vysvětlením zachována dogmata: i P. Maria byla podrobena dědičnému hříchu a potřebovala vykoupení, ale přesto byla počata bez poskvrny.

Toto Skotovo učení se v pozdější době stále více rozšiřuje (odporovali někteří Dominikáni - autorita sv. Tomáše). Církev sama do teologických sporů nezasahuje, chrání však svátek Početí P. Marie a zdůrazňuje a rozšiřuje jeho formulář, při tom napomíná ty, kteří mluví o hříšném početí P. Marie. Tridentský sněm výslovně vyňal P. Marii z dekretu o všeobecnosti dědičného hříchu.

Toto dogma formale declaratum od Pia IX. bulou "Ineffabilis" 8.12.1854. Již 1849 dotaz všem katolickým biskupům o vhodnosti definice. Přišlo 546 odpovědí kladných, 4-5 záporných. 59 kladných, ale s pochybnostmi.

2. poznámka: Důvody pro vhodnost dogmatu:

1. ze strany Kristovy:
   a) svatost a důstojnost osoby Kristovy vyžaduje, aby P. Maria byla prosta dědičného hříchu (důstojnost Syna povznáší Matku)
   b) všemohoucnost Krista - třeba obnoviti porušený řád
   c) synovská úcta Krista k Matce - nemohl jí odepřít milosti, které jí mohl dát
2. ze strany P. Marie:
   a) důstojnost Matky Boží. Je podobnější Bohu než andělé.
   b) Otcové přirovnávají P. Marii k Církvi.
   (Ta je "svatá a bezúhonná ..." Ef 5,27)
3. ze strany naší:
   - těsné spojení Krista a P. Marie v našem vykoupení:
   podle úradku Božího měl Kristus přijít jako člověk.
4. Antithese P. Marie a Evy - první Eva pomohla Adamovi ke zkáze, druhá Eva druhému Adamovi ke spáse.

3. poznámka: Vyvrácení námitek:

Proti dogmatu Neposkvrněného Početí se uvádějí 3 hlavní námitky:

1. Písmo sv. učí o všeobecnosti dědičného hříchu.
2. Otcové učí, že jediný Kristus byl prost jakéhokoliv hříchu, a to pro svůj panenský původ.
3. Sv. Augustin a sv. Fulgentius praví, že P. Maria měla tělo hříchu.

1. Nauka o všeobecnosti dědičného hříchu platí, i když se vyjme jedna osoba. Je to ovšem potřeba dokázat. V našem případě důkaz je proveden důvody teologickými a jasným prohlášením Církve, "které přísluší právo rozhodovat o pravém smyslu a výkladu Písma sv." (Tridentský koncil). Vhodně tedy je možno použít slov krále k Esther i o P. Marii: "Neboť ne pro Tebe, ale pro všechny byl ustanoven tento Zákon." (Est. 15,13).
   I když P. Maria nebyla stižena dědičným hříchem, přece mu podléhala - uchránila ji však před ním milost Boží.

2. Z jednoho výroku církevního Otce nemůžeme hned usuzovat, že by popíral bezhříšnost P. Marie (např. sv. Augustin). Kristus jediný byl per se v důsledku početí z Panny vyňat ze zákona hříchu (Církev zpívá: "Ty sám jsi svatý ... Ježíši Kriste"), tj. byl nutně bez poskvrny hříchu, protože byl Bohem. Jiná je neposkvrněnost Krista a jiná P. Marie. P. Maria ani per se, ani necessario nebyla prosta hříchu, ale jedině z milosti a z privilegia.

3. Míti tělo hříchu neznamená ještě být hříchem poskvrněn. Vždyť Otcové i o Kristu pravili, že vzal na sebe tělo hříchu, ale rozumí tím tělo smrtelné, schopné utrpení. Tak tomu rozumí sv. Augustin a sv. Fulgentius. Ostatně je třeba připustit, že mnozí o té věci mluvili méně správně, ba že i pobloudili.

4. poznámka: Byly v P. Marii následky dědičného hříchu?

Žádostivost, schopnost trpět, smrt - to jsou vlastně následky dědičného hříchu. Poněvadž P. Maria nebyla jím stižena, plyne z toho aspoň dvojí:

a) nebyla u ní nutnost podstoupit tyto následky (debitum)
b) jestliže některé vzala na sebe, tedy neměly u ní ráz trestu. Poněvadž však milost posvěcující, i když nejhojnější, tyto nedostatky sama o sobě nevylučuje, tážeme se, zda byly u P. Marie či ne. Je třeba přihlížet ke dvojímu: K hodnosti a postavení P. Marie.
   Hodnost P. Marie - Bůh chtěl, aby se skvěla svatostí, největší po Bohu.
   Postavení P. Marie - aby se co nejvíce připodobnila svému Synu.

Schopnost trpět a smrtelnost byly i u P. Ježíše - neodporují svatosti, proto byly i u P. Marie.
Žádostivost - pochází ze hříchu a ke hříchu vede, je proto určitou skvrnou a odporuje dokonalé svatosti. Nebyla u Krista a ani u P. Marie. Po vyhlášení dogmatu je již bezúčelný spor doby scholastické, zda žádostivost u P. Marie byla před početím pouze podvázána a teprve pak úplně vymýcena.

5. poznámka: Církev svou liturgií velkolepě oslavuje svátek Neposkvrněného početí bl. P. Marie právě pro důvody věroučné:

"Všichni se rodíme v dědičném hříchu. Teprve křest nás z tohoto nevolnictví vysvobozuje. Ničí dědičný hřích, vrací milost. Matka Vykupitelova byla uchována dědičné poruchy potomstva Adamova, poněvadž její poslání v díle spásy toho vyžadovalo. Nepřišla na svět nějakým nadpřirozeným způsobem, ale duše její od prvního okamžiku, kdy ji Bůh stvořil a s tělem spojil, byla prosta neblahé poskvrny, s níž se rodí každý jiný člověk.

Byla vyňata z obecně platného zákona, poněvadž jedinečná důstojnost jejího božského mateřství a účast na triumfu Vykupitelově nad dílem pekla toho vyžadovala. Ani okamžik nežila v dědičném hříchu a neokusila hořkých, ponižujících běd, hříšného zranění a uvolnění žádostivosti. Ani její utrpení a smrt neměla trestného rázu následku dědičné poruchy. Její život nezapočal ve stavu odvratu od Boha. Byla bez poskvrny od prvního záblesku života, který nezačíná zrozením, nýbrž početím."

"Její jedinečná výsada není v rozporu s naukou o obecnosti vykoupení, jak se obávali někteří hloubatelé bohovědní v údobí učených rozprav středověkých. Od té doby, co slavný Doctor subtilis, Jan Duns Scot, velkolepě osvětlil harmonii mezi výsadou Neposkvrněného početí, obsaženou zavinutě ve zdrojích Zjevení a ústředním dogmatem křesťanství, mizí přechodná nejistota. Přesvědčení instinktivní logiky lásky, žijící v srdci křesťanstva, mohutní, stává se působením Ducha svatého intenzivnějším a jasnějším, čím více roste poznání, že je to pravda zjevená. Posléz r. 1854 nadchází pomátná chvíle, kdy přesvědčení křesťanstva dochází nejvyšší jistoty, jistoty víry, prohlášením dogmatu."

"P. Maria nemohla býti uchráněna prvotní dědičné poruchy, leč zvláštní milostí a výsadou Boha všemohoucího pro zásluhy Ježíše Krista, Spasitele lidského pokolení. Nezbožšťujeme Matky Spasitelovy - jak se domnívají protestanté. Jako dcera Adamova přirozeným způsobem počatá, byla podrobena závazku, hříchu dědičného, aspoň vzdálenému. I Matka Vykupitelova stala by se účastnou hříchu dědičného, kdyby ji Bůh nebyl uchránil. Jako všichni ostatní je i Ona odkázána na milost Boží. Ale důstojnost její je výlučně jedinečná, poněvadž jedinečný je její vztah k Trojjedinému Bohu a k dílu vykoupení. Tento vztah a jedinečné postavení v lidstvu, hlavně fyzické mateřství Vtěleného Boha podle lidské přirozenosti a její jedinečná účast v díle vykoupení (účast svobodné, druhotné spolupříčiny) spolu s jedinečnou účastí v triumfu Vykupitele nad dílem pekla, vyžadovaly jedinečné svatosti."

Pro zásluhy Vykupitelovy, s nímž byla spjata jako žádný jiný tvor, dostalo se jí v samém počátku života milosti vykoupení zvláštním, jedinečným způsobem: Ne ve formě očistění, nýbrž uchránění. Všem ostatním dostává se vykoupení nápravného, kdežto P. Maria byla vykoupena způsobem ochranným. Všichni lidé byli hříchem dědičným postiženi, poskvrněni a teprve potom očištěni. P. Maria byla však od hříchu dědičného uchráněna... Každý člen rodiny Adamovy je nucen volati s Davidem: nebo, hle, v nepravostech počat jsem a v hříších počala mne matka má - - jen matka Vykupitelova ne."

(Viz Dr. Cinek, Mše svatá, III. díl, část 1., oficium 8. XII)

3. O SLÁVĚ A PŘÍMLUVĚ PANNY MARIE V NEBI

Věta: THEOLOGICKY JE JISTÉ, ŽE PANNA MARIA BYLA VZATA I S TĚLEM NA NEBE.

Od 1. listopadu 1950 je to článek víry. Postup při důkazu:

1. Panna Maria skutečně zemřela.
2. Její tělo zůstalo neporušeno.
3. Její tělo bylo brzy po smrti i s duší vzato na nebe.

Ad 1) Podle učení Otců a svědectví nejstarších liturgií Panna Maria určitě zemřela (jen sv. Epifan měl pochybnosti). O čase a jiných okolnostech její smrti tradice není jistá; je pravděpodobnější, že zemřela v Jeruzalémě než v Efezu. Věří se, že nezemřela následkem nemoci ani ne smrtí mučednickou, ale že spíše se strávila láskou a touhou po nadzemské blaženosti. Svátek její smrti se nazývá v liturgiích: Koimésis, anapausis, dormitio, pausatio.

ad 2) Rozklad těla jako přirozený postup tam, kde se odloučí duše, není hříšný, ale hrozný a ošklivý. Tělo P. Marie se nemohlo rozpadnout při zetlení. Slušelo se, aby Bůh matku svého Syna pro její důstojnost uchránil; to mohl a také učinil. Souvisí to s jejím neposkvrněným početím a neporušeným panenstvím.

Toto přesvědčení celého křesťanstva tlumočí zvláště liturgie. Např. v sakramentáři Řehořově čteme: "Bohorodička ... pouty smrti nemohla býti sevřena, poněvadž ze sebe porodila svého Syna, Pána našeho vtěleného." Mosarabská liturgie: "Ó nevýslovná čistoto, Ó neposkvrněné panenství, jež jste zasloužily býti vzaty do nebe."

Ad 3) Duše P. Marie byla pro její svatost hned po smrti vzata do nebe a povýšena nad anděly. Že její tělo bylo uchráněno rozkladu a brzy po smrti slavně vzkříšeno ještě před vzkříšením všeobecným a vzato na nebe, je dogma; prohlásil je papež Pius XII. dne 1. 11. 1950: Constitutio apostolica "Munificentissimus Deus".

Důk.1) PÍSMO SV.:

Někteří teologové poukazují na texty Starého Zákona a říkají o nich, že je Otcové vysvětlují ve smyslu typickém o P. Marii. Např. Ž 44,10: "Po pravici stojí ti královna, oděná v zlatohlav..."; Ž 131,8: "Vzhůru, Pane, na své sídlo, ty i tvoje svatá archa" = P. Maria. Otcové však spíše užívali smyslu přizpůsobeného.

Jiní poukazují lépe, že učení o nanebevzetí je obsaženo anebo aspoň naznačeno v protoevangeliu a v pozdravení andělském. Již papež ALEXANDER III. napsal: "Maria počala bez hanby, porodila bez bolesti a odešla ze světa bez porušení, podle výroku andělova, ba (výroku) Božího skrz anděla, aby se osvědčila jako plná milosti."
Sv. Tomáš poukazuje na plnost milosti Panny Marie a říká, že "byla zproštěna kletby, dle níž všichni se obraceli v prach."

Přesto však se nanebevzetí Panny Marie nedá dokázat pouze z Písma svatého.

2) TRADICE:

Mnoho svědectví dokazuje, že koncem VI. století se věřilo v nejrůznějších částech Církve, že tělo P. Marie bylo vzato do nebe.

Sv. Řehoř Turonský: "Pán dal přenést svaté tělo (Marie) na oblacích do ráje."

Modestus Jerusal.: "Kristus Bůh ji vyvolil a oděl tělem neporušitelným a velmi oslavil, aby byla jeho dědičkou jako jeho nejsvětější matka."

S v á t e k z e s n u t í P. Marie (dormitio) byl na východě všeobecně slaven přičiněním císaře Mořice (+602). V Římě se slavil v VII. století jako jeden z největších mariánských svátků a papež v ten den konal procesí (Sergius). Svátek slaví dodnes rozkolná církev řecká.

3) ROZUM:

Panna Maria byla předem vykoupená a plně vykoupená. Důvody vhodnosti nalezneme snadno, uvážíme-li těsné spojení P. Marie s Kristem. Jistě zasloužila plného ovoce vykoupení.

Věta: P. MARIA PO SVÉM NANEBEVZETÍ TAK SE ZA NÁS PŘIMLOUVÁ, ŽE BEZ JEJÍCH PROSEB NEDOSTANEME ŽÁDNÉ MILOSTI.

Jako při díle vykoupení (při získání milosti) měla P. Maria podíl, tak z vůle Boží podobně i v rozdílení ovoce tohoto vykoupení. Mluvíme tu o prostřednictví přímluvném. Cena její přímluvy se částečně opírá o zásluhy, které P. Maria získala za svého života na zemi svým mravním spolupůsobením při našem vykoupení, především jako Matka bolesti pod křížem. Avšak všechny tyto její zásluhy závisejí na zásluhách Kristových, ona k nim nemohla nic přidat a ani je zdokonalit.

Teologové zastávají zbožný a dobře oddůvodněný názor, že oslavená P. Maria svou všeobecnou přímluvou (daleko účinnější než ostatních svatých a andělů) vyprošuje lidem všechny milosti od Boha. K vysvětlení je třeba poznamenat:

a) prostřednictví (druhotné) P. Marie při rozdílení milostí je z ustanovení Božího. Neplyne tedy z toho, že by Bůh nemohl udělit milosti bez ní. Bůh nebyl k tomuto privilegiu povinnen, ale chtěl tak projevit svou dobrotu, že používá druhotných příčin jako spolupracovníků při svých dílech.

b) účinnost svátostí (množství milostí) nezávisí na přímluvách P. Marie, ale záleží na její přímluvě, že svátost je někomu udělována a že je přijímána s potřebnou dispozicí.

c) všeobecná přímluva P. Marie se nechápe tak, jakoby věřící bez vzývání P. Marie nemohli dostat žádné milosti. P. Maria - Matka milosrdenství - i bez našich proseb nám vyprošuje milosti. Není tedy absolutně potřeba ke spáse vzývat P. Marii, ale při tom je velmi pravděpodobné, že těžko dosáhne spásy ten, kdo ví o významu P. Marie při rozdílení milostí, a přesto ji vůbec nevzývá.

d) všeobecná přímluva P. Marie se počíná jejím nanebevzetím, nevztahovala se tedy na Starý Zákon, ani na dobu jejího života na zemi, protože nepatřila ještě na podstatu Boží, a proto neznala potřeby všech lidí.

Důk.1) DŮVOD TEOLOGICKÝ:

Učení o prostřednictví P. Marie úzce souvisí se zjevenou pravdou, plyne jako závěr z účasti P. Marie na díle vykoupení. Bůh ustanovil P. Marii za spolupracovnici Kristovu a chtěl, aby měla na našem vykoupení podíl, i když druhotný a podřízený. Je tedy vhodné, ano souvisí s úmysly Božími, aby P. Maria pomáhala i při aplikaci ovoce vykoupení. Poněvadž Bůh nemění svá ustanovení, můžeme usuzovat: je-li ve zjevení obsažena pravda o spolupráci P. Marie při díle vykoupení, můžeme právem soudit na další pravdu (nezjevenou) o spolupráci P. Marie při rozdílení milostí.

To naznačuje i vztah Marie - druhé Evy k Evě první.

2) AUTORITA:

Sv. Germanus: "Žádný nedosáhne daru milosrdenstvím, jestliže ne od tebe."

Sv. Bernard: "Bůh chtěl, abychom neměli nic, co by neprošlo rukama P. Marie."

Sv. Bernardin Senenský: "Panna Maria je krkem naší hlavy (Krista), jímž jsou sdělovány všechny duchovní dary jeho mystickému tělu (Církvi)".

Podobně i sv. Antoním Suarez, Benedikt XV., Lev XIII. aj.

3) LITURGIE:

Liturgie nazývá P. Marii "Matkou Božské milosti", "Bránou nebeskou", "životem, sladkostí a nadějí naší". Mnoho jiných dokladů je v modlitbách.

Poznámka: Panna Maria je naší matkou.

a) pro naše duchovní příbuzenství s Kristem - tvoříme s ním jedno tělo. A jako manželka nazývá matku svého manžela i svou matkou, tím spíše my, kteří tvoříme s Kristem jedno tělo, nazýváme P. Marii svou matkou.

b) pro svou spolupráci na díle vykoupení - ke zrození se věřících v Církvi. Svého Syna porodila bez bolesti, kdežto své adoptivní děti v bolesti pod křížem.

c) pro svou opravdu mateřskou starostlivost o nás.

Viz: Věroučná konstituce "Světlo národů" 2. vat. koncilu čl. 62,68,69.

X X X X X

"Snažme se skrze Marii vystoupiti ke Kristu, který skrze ni sestoupil k nám!" (Sv. Bernard)

II.

MARIOLOGIE VE SVĚTLE DNEŠNÍ VĚROUKY

ThDr. Antonín Němeček

A. Němeček: MARIOLOGIE VE SVĚTLE DNEŠNÍ VĚROUKY

Dějiny naší spásy tvoří jeden celek. V něm jsou události podstatné, bez nichž není myslitelné uskutečnění naší spásy - např. vtělení Syna Božího - a události či okolnosti případečné - např. narození Vykupitele v Betlémě. I teologie tvoří jeden celek. "V teologii souvisí co nejúžeji všechny výpovědi navzájem. Tvoří jednotný celek, v němž jeden článek nese článek druhý a je zároveň každým druhým nesen. Střed tohoto jednotného celku je kristologie. Z ní nutno vyvozovat a chápat všechny ostatní teologické výpovědi." (Viz: Schmaus, Bd. V, str. 1.) Vydavatelé nejnovější světové dogmatiky "Mysterium salutis", psané z hlediska dějin spásy (heilsgeschichtlich), píší ve sv. III/1 na str. 3: Kristologie - Kristus a jeho dílo stojí nejen zevně ve středu tohoto celého díla, nýbrž označuje i věcně střed dogmatiky z hlediska dějin spásy. Více než kdy jindy, právě v tomto století oživuje zájem o kristologii, takže možno nazvat toto století kristologickým. Je samozřejmé, že tento oživený zájem se vztahuje na všechna odvětví teologie, která úzce souvisejí s kristologií. A mezi tato odvětví patří rovněž mariologie. Možno říci o ní, že se stává velmi "moderní" - časovou - ať ve směru pozitivním či negativním.

Je to čtverý pohled na postavení Panny Marie v dějinách naší spásy, v jehož světle se snaží dnešní dogmatika vidět Pannu Marii. Je to předně od prvních dob stále časový pohled: Maria a Kristus. K tomu však více než kdy jindy se druží pohled: Maria a církev. S tímto pohledem úzce souvisí pohled - tak časový v dnešní době: Mariologie a ekumenická situace. A konečně čtvrtý pohled: Maria a dnešek.

I. Maria a Kristus

Jak se vřazuje Maria a teologická nauka o ní do celkové souvislosti zjevení, popřípadě teologie? Jaké místo zaujímá Maria v dějinách naší spásy, v dějinách života a vykupitelského díla Ježíše Krista? - I dnešní teologové - jako teologové dřívějších dob - odpovídají jednomyslně: Marii Panně patří místo podstatné. Maria patří do dějin spásy pro svůj vztah ke Kristu. To učili - na základě Písma svatého - teologové dřívějších dob, to učí pravověrní teologové dnes. Dnešní teologové si však kladou prohlubující otázku: Co je fundamentálním principem mariologie? Touto otázkou se zabývá Josef Müller v nejnovější dogmatice "Mysterium salutis" sv. III/2 na str. 410 násl. Praví: "Je naprosto jasné, že Maria vstoupila do teologie pro svoje mateřství. O každém tvoru možno mluvit v teologii jen na základě jeho vztahu k Bohu, to je u Panny Marie především její vztah matky ke Kristu. Téměř všichni teologové, kteří si kladou otázku po fundamentálním principu mariologie, jmenují materielně mateřství Panny Marie. Ve formálním charakterizování tohoto mateřství však spočívají rozdíly." A Müller vysvětluje: "Dříve se myslelo, že všechny nauky o Marii možno vysvětlit z božského mateřství. Od té doby však, co byla víc a více zpracovávána nauka o úloze Marie Panny v díle vykoupení, se ukázalo, že pouhý pojem božského mateřství už nárokům nestačí. Bylo třeba jej upřesnit, doplnit, rozšířit, aby zahrnoval i formálně účast Marie na díle vykoupení." Müller uvádí pak názory různých mariologů: Maria - Mater Christi totalis, Mater Dei - Redemptoris, Maternitas divina concrete et historice sumpta. - Otto Sammelroth svou knihou "Urbild der Kirche" (Würzburg, 1950) otevřel novou cestu: Prohlašuje za základní myšlenku mariologie to, že Maria je pra-

vzorem církve. Müller uvádí také názor Karla Rahnera, který formuluje základní princip mariologie: "Maria je milostí dokonale vykoupená, - je ta, v níž se nejplněji uskutečnilo a ukázalo to, co milost Boží působí v lidstvu a v církvi" (Mysterium salutis, sv. III/2, str. 413). Schillebeeck ve své knize "Marie, Mere de la Rédemption" na str. 108 uvádí jako fundamentální princip mariologie: božské mateřství, osobní zapojení, osobní závazek (engagement personel). Müller se snaží v citovaném díle na str. 417 podat teologicky nejformálnější výraz mariologického základního principu slovy: "Maria je ta, které se dostalo největšího podílu na člověčenství Kristově." A dodává: "Poněvadž to není rozuměno "čistě fyzicky", nýbrž jako způsob omilostnění, proto je tato věta reálně totožná se slovy: Maria je milostiplná."

Jak vidíme: Čím jest Panna Maria a co znamená, stanoví její vztah ke Kristu. Ona je v dějinách spásy do jisté míry tím místem, na kterém Bůh - po dlouhých přípravách - vykročil ze své nebeské uzavřenosti a vstoupil do našeho světa, aby v něm byl přítomen nejen tím, že jej udržuje, spravuje a řídí, ale i tím, že jedná jako činitel spásy, s nímž se člověk setkává ve svobodné oddanosti. "Po dlouhém čekání na splnění zaslíbení (Božích) dojdou dějiny ke svému naplnění v Marii, nejvýznačnější dceři Sionu, a uskuteční se nový plán spásy, když Syn Boží z ní přijme lidskou přirozenost, aby v tajemném dění svého těla osvobodil člověka od hříchu", praví 2. vatikánský koncil. (Lumen gentium, článek 55.) Pro tuto svoji úlohu byla Maria Panna samým Bohem určena a formována. Proto její bytost nese znak, ráz Ježíše Krista. Kristus vyznačuje její životní osud i cestu jejího života. Vtělený Syn Boží přinesl této ženě rozhodující podobu a povahu její existence. Její osobu, její postavení nutno interpretovat ve světle událostí vtělení.

Každá platná, rozhodující výpověď o Panně Marii se tedy děje ve světle Ježíše Krista. Proto kdo nesdílí katolickou víru o vtělení, nemůže ani porozumět katolické nauce o Marii - mariologii. Porozumět, pochopit mariánské dogma je znamením, že kristologické dogma je bráno opravdu vážně a že je přijato ve své plnosti. Kristologie, které naprosto chybí mariánské zabarvení, budí podezření, že není ochotna přijmout bez škrtů a výhrad zjevení Krista a zjevení Kristovo - obsah jeho zjevení, jak nám je dosvědčuje Písmo svaté. Mariologie je zkušebním kamínkem kristologie v dobrém i ve zlém smyslu.

Jak vidíme, mariologie vyrůstá z kristologie. Je rozvinutou kristologií. Proto se nemůže stát konkurentkou kristologie. I když toto tvrzení je rozhodující, potřebuje poněkud vysvětlení: Mariologie není jen nějakou stránkou či odstínem (nuancí) kristologie. Mariologie vzhledem ke kristologii znamená spíše cosi nového - podobně jako ekleziologie nebo nauka o svátostech či o milosti. Jakkoliv je ten nejužší vztah mezi Kristem a Marií, nesmí se přece jen ztotožňovat Maria a Kristus. To by vedlo k jakémusi pankristismu, k onomu "Christus solus", který papež Pius XII. odmítá v encyklice "Mystici Corporis" (srov. § 43, § 108). Mezi Kristem a Marií existuje spíše ono spojení, které existuje vůbec, pokud běží o poměr věřícího člověka ke Kristu. Apoštol Pavel to vyjadřuje slovy: "Nežiji už já, ale žije ve mně Kristus" (Gal 2,20). I kdyby člověk, který věří v Krista, byl jím sebevíce proniknut a ovládán, zformován a proměněn, přece jen jeho "já" se nerozplyne a nezanikne v "já" Kristově. Naopak: i ve spojení s Kristem zachová svou svobodu a svou zodpovědnost. Maria a Kristus stojí k sobě navzájem ve vztahu jako matka a dítě, jako vykoupená a Vykupitel. Existuje proto učení o Marii, které je rozdílné od učení o Kristu i přes nejužší vzájemný vztah a vzájemnou spojitost; učení o Marii připojuje cosi k učení o Kristu, nikoliv ovšem ve smyslu souřadnosti, nýbrž ve smyslu podřadnosti, ale přece reálně. Maria je zcela a úplně ponořena v obsah Kristovu. Nesprávný výklad Krista vede proto nutně k nesprávnému vý-

kladu Marie Panny. Obráceně řečeno: na Marii Panně se až do určitého stupně stává názorným, kdo je Kristus a co působí. V tomto smyslu možno chápat starou zásadu: Maria zvítězila nad všemi kristologickými herezemi.

Kdykoli v církvi běželo o objasnění, vysvětlení a prohloubení kristologických otázek, běželo paralelně také o obnasnění, vysvětlení a prohloubení otázek mariologických. Vzpomeňme jen na dva koncily prvotní církve: koncil v Efezu (r. 431) a koncil v Chalkedonu (r. 451). Oba pojednávaly o správném porozumění Krista, ale daly zároveň i nové a účinné podněty k mariologii.

A dnes? Řekli jsme, že naše století možno nazvat kristologickým. Proto není divu, že v dnešní době, která se vyznačuje renesancí kristologie, stoupá stále více zájem o mariologii. Jedno zasahuje do druhého.

II. Maria a církev

"Blahoslavená Panna pro důstojnost a úkol božského mateřství, které ji spojuje se Synem Vykupitelem, a pro své zvláštní úkoly a milosti, je také vnitřně spojena s církví". praví Lumen gentium, čl. 63. V těchto slovech zachycují a vyjadřují Otcové druhého vatikánského koncilu vztah Marie Panny a církve. I když si značná část Otců koncilu přála samostatné pojednání o Marii Panně (jejich mluvčím byl kardinál Santos - viz: Mario von Galli und Bernhard Moosbrugger, Das Konzil), přece jen převládl názor těch, kteří se domnívali, že pojednání o Panně Marii nutno zařadit jako samostatnou kapitolu do konstituce o církvi (jejich mluvčím byl kardinál König - viz citované dílo od Mario von Galli).

Kristus žije a působí dále v církvi, v jejím úřadě kněžském a pastýřském. On je Hlavou, ona je tělem. On je Pán, ona je jeho lid. Církev je lid Boží jako Tělo Kristovo. Proto možno říci: Církev je epifanie - zjevení Krista v době mezi jeho nanebevstoupením a jeho opětným příchodem (srov. enc. "Mystici Corporis", čl. 12). Kristus je středem vzájemného vztahu mezi církví a Marií. Jako je živá spojitost mezi Kristem a Marií, tak je taková spojitost také mezi církví - tajemným tělem Kristovým a Marií.

V Marii se církev - Tělo Kristovo - představuje jako obraz v zrcadle. Zatím co Kristus jako odvěké Slovo (Urwort), jako odvěký obraz (Urbild), odvěká Svátost (Ursakrament) nese v sobě církev, Maria je - podle učení církevních Otců - typus-vzor, reprezentantka, představitelka církve, která je dílem Kristovým. (Schmaus, 1.c. str. 7.) Otcové druhého vatikánského koncilu připomínají učení církevních Otců a praví: "Už sv. Ambrož učil, že Bohorodička je vzorem církve ve víře, lásce a dokonalé jednotě s Kristem. V tajemství církve - která je též nazývána pannou a matkou - blahoslavená Panna Maria předchází, protože jedinečným a vynikajícím způsobem představuje vzor panny a matky" (Lumen gentium, čl. 63). Maria - Matka církve a lidí, Maria - vzor vykoupeného církevního společenství, to jsou myšlenky, které rozvádějí dnešní teologové ve svém učení o vztahu církve a Marie Panny. (Srov.: Schillebeeck, 1.c. str. 121-129; Müller, 1.c. str. 485-487; Galot, 1.c. str. 477-481). "Tělesným mateřstvím vtiskuje matka dětem svou podobnost. Církev nese podobnost Panny Marie, poněvadž církev vznikla za jejího spolupůsobení", praví P. Galot (1.c. str. 479). Do jisté míry můžeme spatřovat církev v Marii jako v názorném souhrnu. Jako se Kristus zrcadlí v Marii, takže ona je jeho obrazem ("zrcadlo spravedlnosti", kdežto Ježíš Kristus je "Slunce spravedlnosti" - dokonalý obraz Boha Otce), tak se v ní zrcadlí i církev. Maria je

tedy ve dvojím smyslu věrným obrazem: jako nese rysy Kristovy, tak nese i rysy církve. Mariologie má proto význam nejen kristologický, ale i ekleziologický. Církev možno vidět v Marii a Marii v církvi. Kdo patří na Marii, patří zároveň v ní na církev.

Jako je Maria obrazem církve - založené Kristem, tak je také obrazem člověka - vykoupeného Kristem. "Lumen gentium" v čl. 65 praví: "Církev už došla v přesvaté Panně k dokonalosti, v které je neposkvrněná a bez vrásky (sr. Ef 5,27). Věřící se však ještě musejí namáhat, aby zvítězili nad hříchem a rostli ve svatosti. Proto pozvedají své oči k Marii, která září jako vzor ctností nad celé společenství vyvolených." - Na Marii Panně lze poznat proměnu, která se děje na člověku, jehož Kristus zachránil a který žije v církvi. Maria je vskutku v plném slova smyslu novým člověkem - Kristem utvořeným. Proto mariologie tím, že má ekleziologické rozpětí, má zároveň význam i pro teologickou antropologii. Na Marii se ukazuje v jasném světle velikost a důstojnost vykoupeného člověka - a to jak v jeho počátečním stadiu, tak i ve stadiu dokonání po skončení dějin.

V mariologii se sbíhají téměř všechny teologické linie: kristologická, ekleziologická, antropologická a eschatologická. O linii eschatologické praví konstituce "Lumen gentium" v čl. 68: "Protože Ježíšova matka je už se svým tělem a duší oslavena v nebi, je obraz a počátek církve, která se dovrší v budoucím věku , a zde na zemi nám září - až do doby, kdy nastane den Páně (sr. 2 Petr 3,10) - jako znamení jisté naděje a útěchy pro Boží lid při jeho putování."

Dne 21. 11. 1964 papež Pavel VI. slavnostně vyhlásil Pannu Marii za Matku Církve.

III. Mariologie a ekumenismus

Na druhém vatikánském koncilu a po něm se stala velmi aktuální otázka sjednocení křesťanů - zatím jen v tzv. ekumenickém hnutí a rozsahu. Ne, že by otázka sjednocení křesťanů byla něčím novým. Možno říci: všichni papežové posledních sto let usilovali o sjednocení křesťanů. A touha po sjednocení proniká celkem všechny křesťany. Zatím se uskutečňuje ve větší míře jen v oblasti lásky.

Je proto pochopitelné, že v této souvislosti se ozývá otázka: Jaké místo zaujímá Maria Panna v ekumenickém hnutí? A teologové se táží: Jaký je vztah mezi mariologií a ekumenismem?

Dekret druhého vatikánského koncilu o ekumenismu "Unitatis redintegratio" na tyto otázky neodpovídá. Jen se zmiňuje o Marii Panně v č. 29. Zato dogmatická konstituce o církvi "Lumen gentium" v čl. 69 praví: "Pro posvátný sněm je zdrojem velké radosti a útěchy, že ani mezi odloučenými bratry nechybějí ti, kteří vzdávají Matce Pána a Spasitele náležitou úctu. Hlavně východní církev přispívá s vroucím nadšením a oddaným srdcem k úctě Bohorodičky vždy panny." - Sněm vkládá do úcty Panny Marie velikou naději vzájemného sjednocení křesťanů. Tuto myšlenku rozvádí papež Pavel VI. ve své adhortaci "Marialis cultus" v čl. 32: "Protože kult Marie Panny má povahu církevní, má církev starosti, mezi nimiž za našich dnů vyniká péče o obnovu jednoty křesťanů. Úcta k Matce Páně ... nabývá ekumenické formy, a to z mnoha příčin. - Předně: věřící katolíci se slučují s bratry církví ortodoxních, u nichž úcta k blahoslavené Panně nabývá forem plných skvělého básnického podnětu a hluboké nauky, když uctívá se zvláštní láskou slavnou Bohorodičku a ji nazývá "Naděje křesťanů". - Věřící katolíci se spojují s anglikány, jejichž vý-

znační teologové už dříve objasnili solidní základ, který podávají svatá Písma o úctě Matky našeho Pána, a jejichž současní teologové zdůrazňují důležitost místu, které Maria zaujímá v křesťanském životě. Sjednocují se také s bratry církví reformovaných, v nichž je láska k Písmu svatému, tím, že velebí Boha slovy samé Panny Marie (sr. Lk 1,46-55). Dále: poněvadž úcta k Matce Kristově a k Matce křesťanů dává katolíkům přirozenou a častou příležitost k modlitbě, aby orodovala u Syna, aby se všichni pokřtění sjednotili v jeden lid Boží. A kromě toho: poněvadž katolická církev chce, aby se v tomto kultu nejen nezeslabovala jeho zvláštní vlastnost (jeho zvláštní charakter), ale aby se vyhnulo pečlivě jakékoliv nemírnosti, která by mohla ostatní bratry uvést do omylu o pravé nauce katolické církve, a aby byl odstraněn jakýkoliv způsob úcty, který se uchyluje od správné praxe katolické. Konečně: poněvadž to tkví v samém původním kultu blahoslavené Panny, "že při uctívání matky je poznáván, milován a uctíván Syn" (Lumen gentium, čl. 66) a tím vede cesta ke Kristu, který je zdrojem a středem církevního sjednocení." -

Z těchto slov papeže Pavla VI., v nichž se dovolává slov druhého vatikánského koncilu, je celkem jasné, že věnovat se mariologii v dnešní době je nanejvýš vhodné a nutné. Znamenalo by to zneuznávat tyto skutečnosti, kdyby kdo tvrdil: církevní mariologie má sice své základy v Písmě svatém, a proto nese na sobě charakter zjevené pravdy, ale s ohledem na dialog s protestanty a s ohledem na katolíky slabé víry by se neměla příliš stavět do popředí. - Je pravda, je nutno mít ohled na formu, na způsob vyjádření mariologické výpovědi, aby se stal křesťanům-nekatolíkům srozumitelný dogmatický obsah mariologické nauky. V žádném případě se však nesmí překročit hranice církevní nauky pod tlakem nesprávných ohledů, a to ani v otázkách teologického objasnění ani v otázce zbožnosti. Nauku o Panně Marii nelze z takových ohledů odsunout stranou. Je spíše nanejvýš časová, - tím více, čím se zdá na mnoha místech nečasová, neboť poskytuje právě to, čeho potřebuje dnešní doba ke svému ozdravění, aniž to sama ví. Kdo by jinak smýšlel, proviňoval by se "falešným, nesprávným irenismem", který se - jak praví papež Pius XII. v encyklice "Humani generis" - domnívá, "že by bylo možno ty, kteří stojí mimo církev nebo bloudí, úspěšně přivést do lůna církve jinou cestou nežli tím, že se jim všem předloží plná pravda, jak je v církvi v platnosti, bez jakéhokoliv upravování a škrtání". Papež v uvedené encyklice praví s výtkou: "Někteří jdou tak daleko, že otázky, které lidi rozdělují, kladou bokem, a nejen pracují na tom, aby společnými silami čelili náporu ateismu, ale chtějí i v otázkách víry sloučit neslučitelné." - "V přílišné horlivosti nemoudrého irenismu", praví dále encyklika, "vidí překážku k obnovení jednoty s odloučenými bratry ve věcech, které spočívají na normách a zásadách, ustanovených samým Kristem, a na zařízeních, která On určil nebo která tvoří bašty a pilíře neporušenosti víry, při jejichž zřícení by sice nastala jednota, ale jen v troskách." - V takovém případě by se hledala jednota na účet pravdy. Kde však není jednoty v pravdě, stává se snaha o jednotu bezvýslednou. V takovém případě nemůže ani láska vést k plodnému výsledku.

Jako má Maria své podstatné místo v dějinách spásy, ve vztahu ke Kristu a jeho církvi, tak má i podstatné místo v ekumenickém hnutí a ve snaze o jednotu křesťanů. Proto je nemyslitelná teologie ekumenismu bez mariologie. Je však naprosto nutná jedna podmínka, má-li mariologie splnit své poslání v ekumenickém hnutí a ve snaze o sjednocení křesťanů. Tou podmínkou je: jasnost a pravdivost katolické nauky o Panně Marii - bez jakéhokoliv zkreslování nebo zastírání, což ovšem nikterak nevylučuje možnost osvětlit či vyjádřit novými formami dosavadní mariologická dogmata a mariologickou nauku, nikoli však na úkor nauky samé. To má na mysli papež Pavel VI., když v čl.

33 své adhortace "Marialis cultus" praví, že dobře zná rozdílné názory v mariologii, ale vyslovuje naději: "Přece, když táž moc Nejvyššího, která zastínila Pannu Nazaretskou (srov. Lk 1,35), působí v dnešním ekumenickém hnutí a činí je plodným, chceme dát projev své naději, že úcta k pokorné Dívce Páně, jíž Všemohoucí veliké věci učinil(sr. Lk 1,49), bude - i když pozvolna - nikoliv překážkou, ale jakousi cestou a jakoby místem sejití k vytvoření jednoty všech, kteří věří v Krista." -

IV. Maria a současná doba

Kromě momentů čistě teologických jsou to ještě dva motivy, které se zrodily ze současné situace a které přispívají k rozkvětu mariologie. I když neběží o motivy věroučné, nýbrž spíše o motivy úcty mariánské, teologové jim přece jen věnují pozornost.

Jedním motivem je nejistota, do které se člověk dostal. Cítí se ohrožen ze všech stran a vidí, že smysl jeho života je v nebezpečí. Postava, bytost Marie Panny, která stále silněji proniká do vědomí věřícího člověka, mu přímo dává patřit na smysl života, jemuž dal základy Kristus. V mariologii se nemluví o smyslu života v abstraktních formulacích. Smysl života spíše vystupuje před oči člověka konkrétně v živém obraze, který je hoden víry, - v obraze, který vytvořil sám Bůh. V tomto smyslu praví konstituce "Lumen gentium" v čl. 68: Maria - "Ježíšova matka... zde na zemi nám září... jako znamení jisté naděje a útěchy pro Boží lid při jeho putování."

Druhým speciálním motivem, proč vzrůstá zájem o mariologii, je skutečnost, že se v přítomnosti stále lépe poznává úloha, kterou má v dějinách žena, zejména věřící žena. Zatím co až do nedávna byly dějiny považovány především za dílo muže, dnešní svět si živěji uvědomuje význam působení ženy, ať už se to týká dějin nebo života církve. Společenství věřících v Krista se s jasným pohledem za těchto okolností obrací k té, která stála na rozhodujícím rozhraní, na rozhodující křižovatce v dějinách spásy. P. Jean Galet v článku "Maria - immaggine della donna" (La Civikta Cattolica, n.2973, 4 maggio 1974, pp. 217--219) obhajuje úctu k Panně Marii a praví: "V naší době by se dala méně ospravedlnit redukce mariánského kultu nebo dokonce jeho vyloučení. Zatlačit Marii do stínu, aby se věnovala pozornost jen Kristu samému, by vedlo k tomu, že by z kultu zmizela postava ženy. Mariánský kult znamená, že jedna žena má právo, aby byla uctívána zvláštním způsobem, a že, jestliže Kristus je člověk, nelze zapomenout na úlohu, kterou přijala Maria v narození Ježíšově a v naplnění jeho díla. Tento kult ukazuje, že v tajemství vykoupení - tak jak Bůh je naplnil - je jedna ideální žena přidružena k ideálnímu muži, - jedna žena, která dostala milost Kristovu, ale dostala ji v takové plnosti, že se stala ženou dokonalou: jedná-li se o Marii Pannu, všechny výtky - činěné jinak ženě a jejím nedostatkům - mizí, a všechny ženské hodnoty si zaslouží a jsou hodny, aby vzbudily obdiv. Vznešenost všech žen je osvětlena a ozářena kultem - vzdávaným Panně Marii." - Křesťanská zbožnost vyjadřuje vztah všech ostatních žen k Panně Marii slovy: Žena - sestra Panny Marie. -

Chceme-li shrnout aspekty, které pronikají a usměrňují dnešní mariologii, můžeme tak učinit slovy věroučné konstituce "Lumen gentium" ze čl. 65: "Maria pronikla do středu dějin spásy a jistým způsobem takřka spojuje v sobě a vyzařuje nejhlubší pravdy víry; proto, když se o ní mluví a uctívá se, přivádí tím věřící ke svému Synu, k jeho oběti a k lásce k Otci." K tomu možno závěrem připojit to, co praví Michael Schmaus ve své mariologii:

"V mariologii neběží jen o Marii, nýbrž o Krista, o církev, o člověka v milosti Boží, ba o porozumění celého zjevení. Na Marii se nutno v teologii dívat ne pouze jako na dějinné ojedinělé individuum, ale z hlediska dějin spásy jako bytost typického významu. V mariologii jsou definována teologická rozhodnutí, která vysvětlují celek naší víry. Opačně vyjádřeno: teologická poznání a znalosti v kristologii, v ekleziologii a v nauce o milosti odhalují svůj význam, svou důležitost a své rozpětí v mariologii. Mariologie má proto pro víru v Krista a pro člověka věřícího v Krista existenciální význam a dosah. V ní se kristalizuje pochopení sama sebe člověka - věřícího v Krista." (1.c., str. 8)

----- 00000 -----

Použité prameny a literatura

1. "Lumen gentium - Světlo národů"; věroučná konstituce druhého vatikánského koncilu. Brno 1968.

2. Papež Pius XII., Encyklika "Mystici Corporis". České vydání, Praha 1947.

3. Pius XII., Enc. "Humani generis" - AAS 42 (1950).

4. Smmi Pont. Pauli VI: Adhortatio "Marialis cultus" v Notitiae 1974. - Citta del Vaticano.

5. Michael Schmaus, Katholische Dogmatik, Bd.V. - Mariologie. - 2. Auflage, München 1961.

6. Mysterium salutis. - Heilsgeschichtliche Dogmatik. - Das Christusereignis. Bd. III/1 - 1970, Bd. III/2 - 1969. Beziger Verlag Einsiedeln.

7. E. H. Schillebeeck O.P., Marie - Mere de la Rédemption. Paris - VII-e - Les éditions du Cerf. - 1963.

8. Přednášky z dogmatiky. - Přeloženo dle Otta. - Litoměřice 1970.

9. De Ecclesia, Bd. II. - Beiträge zur Konstitution "Über die Kirche" des Zweiten Vatikanischen Konzils. - Herausgegeben von G. Baraúna OFM. - Verlag Knecht, Frankfurt am Main, 1966.

10. Mario von Galli, Das Konzil - chronik der zweiten Sessio. - Mathias Grünewald-Verlag, Mainz 1964.

Cinek-Němeček
MARILOGIE - NAUKA O PANNĚ MARII
Pro CMBF vydala
MATICE CYRILOMETODĚJSKÁ V OLOMOUCI
Vydání první
1991